

Důvodová zpráva

1. Obecná část

1) Zhodnocení platného právního stavu

V současné době upravuje otázku tzv. whistleblowingu pouze **nařízení vlády č. 145/2015 Sb., o opatřeních souvisejících s oznamováním podezření ze spáchání protiprávního jednání ve služebním úřadu**. Jde o prováděcí předpis k zákonu č. 234/2014 Sb., o státní službě. Toto nařízení ustanovuje prošetřovatele, který přijímá oznámení a prošetřuje v nich obsažená doporučení. Prošetřovatel utají totožnost oznamovatele, který o to v oznámení požádá, a postupuje při prošetřování tak, aby nedošlo k prozrazení totožnosti takového oznamovatele. Pokud prošetřovatel zjistí, že oznámeným protiprávním jednáním mohlo dojít ke spáchání trestného činu, neprodleně postoupí oznámení orgánu činnému v trestním řízení. Pokud dojde k závěru, že oznámeným protiprávním jednáním mohlo dojít ke spáchání správního deliktu, neprodleně postoupí oznámení správnímu orgánu příslušnému k jeho projednání.

Toto vládní nařízení provádí § 205 zákona o státní službě a vztahuje se tedy jen na zaměstnance ve státní službě. Nicméně předseda Legislativní rady vlády ve svém stanovisku (č.j. 651/2015) při schvalování upozornil, že předložený návrh nařízení vlády vyvolává pochybnosti o jeho souladu se zákonem, resp. s čl. 78 Ústavy České republiky. V zákoně č. 234/2014 Sb., o státní službě, k jehož provedení je nařízení vlády předkládáno, totiž není obsažena vůbec žádná hmotněprávní úprava, kterou by bylo možné navrhovaným nařízením vlády provést. Nařízení vlády proto nemůže dostát požadavkům pro podzákonnou normotvorbu vlády a samotné zmocňovací ustanovení uvedené v § 205 písm. d) zákona o státní službě k vydání navrhovaného nařízení vlády nepostačuje.

Kromě výše naznačených problémů toto nařízení také nedává žádné záruky, že oznamovatel nebude propuštěn ze zaměstnání. Pouze obecně deklaruje, že takový státní zaměstnanec nesmí být postižen, znevýhodněn nebo vystaven nátlaku, což je nedostačující.

2) Vysvětlení nezbytnosti navrhované úpravy v jejím celku

Vláda ve svém programovém prohlášení stanovila jako jednu ze svých priorit nesmlouvavý boj proti všem formám korupce a závažné hospodářské kriminality. S tímto druhem latentní kriminality se nejčastěji setkávají již zaměstnanci na svém pracovišti. Jedním z důvodů, proč těmito zaměstnanci není oznamována, je obava z postihu ze strany zaměstnavatele.

Dosud však nebyl předložen žádný návrh zákona, který by upravoval úpravu týkající se „oznamovatelů“ z hlediska jejich ochrany v souvislosti s učiněnými oznámeními. Tento jev, v zahraničí označovaný jako „whistleblowing“, však výrazným způsobem napomáhá odhalování trestných činů páchaných jak ve veřejné správě, tak i v oblasti soukromého sektoru.

Dosavadní pokusy vlád v minulosti upravit tuto oblast skončily neúspěchem:

V roce 2012 projednala tehdejší vláda materiál „Analýzu whistleblowingu a ochrany oznamovatelů“, který schválila usnesením vlády č. 409 dne 13. června 2012, a ve kterém uložila předložit návrh věcného záměru legislativního řešení whistleblowingu a ochrany oznamovatelů. Jednalo se tehdy o první pokus na úrovni vlády tuto problematiku systematicky analyzovat.

V roce 2012 pak následně vláda schválila usnesením č. 851/2012 dne 21. listopadu „Návrh věcného záměru legislativního řešení whistleblowingu a ochrany oznamovatelů“. Tento věcný záměr navrhoval včlenit whistleblowing do antidiskriminačního zákona (což se ukázalo jako systémově nelogické – upozornila tehdy na to i Legislativní rada vlády).

V roce 2013 byla předložena vládou novela antidiskriminačního zákona, která již nebyla schválena.

Účelem předkládaného návrhu zákona je tedy nejen ochrana potenciálních oznamovatelů trestných činů na pracovišti, ale hlavně prevence takto páchané trestné činnosti obecně.

3) Odůvodnění hlavních principů navrhované úpravy

Navrhovaná právní úprava vychází z těchto hlavních principů:

Chráněnými oznamovateli budou nejen zaměstnanci ve státní službě, ale i zaměstnanci v pracovním poměru (včetně zaměstnanců – úředníků v pracovním poměru územních samosprávných celků), vojáci z povolání a příslušníci bezpečnostních sborů. Důvodem této úpravy je chránit všechny druhy zaměstnanců v nejširším smyslu, tedy i vojáky z povolání a příslušníky všech bezpečnostních sborů (Policie ČR, zpravodajských služeb atd.).

Zákon se bude vztahovat pouze na oznámení taxativně uvedených trestných činů – tedy činů společensky nejvíce nebezpečných. Zahnout do zákona i další protiprávní jednání (přestupky) by bylo v podmínkách našeho právního řádu nereálné a pravděpodobně neúměrně nákladné. Zákon bude proto obsahovat především nejzávažnější případy finanční kriminality. Zejména se bude jednat v praxi nejčastěji o trestné činy korupčního charakteru, trestné činy v oblasti veřejných zakázek, trestné činy daňové a trestné činy legalizace výnosů z trestné

činnosti (praní špinavých peněz). Dále zde budou i některé vybrané trestné činy, které jsou v zaměstnání často frekventované.

Podstatou ochrany zaměstnance je zajistit, aby oznamovatel trestného činu na pracovišti nemohl být postižen, znevýhodněn či vystaven nátlaku. Jde zejména o ukončení pracovního či služebního poměru ze strany zaměstnavatele, ale i o přeložení, zneužití překážek na straně zaměstnavatele apod.

Procesně bude postup takový, že oznamovatel bude po podání trestního oznámení oprávněn požádat příslušného státního zástupce o přiznání statusu chráněného oznamovatele. Jestliže oznamovatel splní všechny podmínky stanovené tímto zákonem; zejména, jestliže oznamovatel podal trestní oznámení v dobré víře a zároveň není pachatelem, spolupachatelem nebo účastníkem oznámeného trestného činu, příslušný státní zástupce rozhodne o tom, že oznamovateli trestného činu přizná status tzv. „chráněného oznamovatele“. Na toho se pak bude vztahovat pracovníprávní či služebněprávní ochrana. Podmínkou ukončení pracovního či služebního poměru ze strany zaměstnavatele se stane předchozí souhlas příslušného Úřadu práce. Toto rozšíření působnosti státního zástupce a Úřadu práce je nejen ochranou zaměstnance, ale také ochranou před zneužíváním nového institutu. Kromě právní ochrany před propuštěním bude podpora orgánu veřejné moci mít také morální a psychologický význam pro oznamovatele.

V souvislosti s možnými úvahami o zneužití výše uvedené ochrany je nutno poukázat na ust. § 345 platného trestního zákoníku o křivém obvinění, což lze označit za další právní pojistku před zneužitím trestního oznámení.

Dále se z důvodu ochrany zaměstnance navrhuje, že Ministerstvo financí poskytne chráněnému oznamovateli na základě jeho žádosti ve správním řízení náhradu za ztrátu příjmu. Tato náhrada se poskytne v případě ztráty zaměstnání chráněného oznamovatele tehdy, jestliže zaměstnavatel učiní vůči zaměstnanci úkony bez zákonem vyžadovaného předchozího souhlasu Úřadu práce. (Platí to i pro analogické úkony vůči zaměstnancům ve státní službě, příslušníkům ozbrojených bezpečnostních sborů a vojákům z povolání). Takovéto právní úkony budou od prvopočátku neplatné, stát navíc prostřednictvím Ministerstva financí chráněnému oznamovateli poskytne náhradu za ztrátu příjmu. Navrhuje se, aby náhrada za ztrátu příjmu byla limitována výší ušlého výdělku a současně maximální výší 50 násobku minimální mzdy.

U protiprávního převedení na jinou práci (a analogických institutů ve služebních poměrech) se podobně poskytne podobně náhrada za ztrátu příjmu, tedy náhrada za snížený příjem,

Zároveň se poskytne náhrada za nemajetkovou újmu ve výši až do 100 000 Kč. Tato náhrada bude poskytnuta Ministerstvem financí bez ohledu na to, zda újmu způsobil zaměstnavatel či jiná osoba.

V případě přiznání a vyplacení náhrady za ztrátu příjmu nebo náhrady za nemajetkovou újmu bude toto ministerstvo oprávněno zpětně požadovat a případně soudně vymáhat na úhradu vyplacených náhrad; náhradu za ztrátu příjmu jen na zaměstnavateli a náhradu za nemajetkovou újmu každém, kdo jí způsobil.

Účelem těchto náhrad je dočasné překlenutí situace, kdy se zaměstnanec v důsledku svého oznámení a v důsledku porušení zákona ze strany zaměstnavatele ocitne náhle bez prostředků nebo jeho příjem bude snížen.

Dále se navrhuje, aby Nejvyšší státní zastupitelství zabezpečovalo informační systém, jehož prostřednictvím může oznamovatel za současného utajení své totožnosti podávat trestní oznámení nebo jiný podnět, na jehož základě je možno učinit závěr o podezření ze spáchání trestného činu, a za utajení své totožnosti komunikovat s policejním orgánem nebo státním zástupcem ve věci tohoto trestního oznámení nebo podnětu. Touto cestou bude možno oznámit jakýkoliv trestný čin na pracovišti. Oznamovateli bude umožněno přiznat status chráněného oznamovatele, jestliže splní podmínky podle tohoto zákona.

Cílem tohoto návrhu je vytvořit také informační systém, který by (po vzoru právní úpravy v Rakousku) umožnil anonymní trestní oznámení, čímž by se zvýšila ochrana oznamovatelů (whistleblowerů), a tedy i jejich ochota činit příslušná podání.

Oznamovatel trestného činu bude mít tedy dvě možnosti:

- 1) využít anonymizační informační systém a při splnění podmínek podle tohoto zákona případně vystoupit z anonymity, anebo
- 2) podat standardní trestní oznámení a současně využít institutu chráněného oznamovatele.

Předložený návrh zákona vychází také z platného slovenského „zákona č. 307/2014 Z. z., o niektorých opatreniach súvisiacich s oznamovaním protispoločenskej činnosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov“, který kromě jiného umožňuje oznamovateli na základě jeho žádosti poskytnout odměnu až do výše padesátinásobku minimální mzdy. U nás se však nejedná o odměnu vázanou na výsledek trestního řízení, ale pouze o kompenzaci majetkové a nemajetkové újmy.

4) Zhodnocení slučitelnosti navrhované právní úpravy s předpisy Evropské unie a mezinárodními smlouvami, jimiž je Česká republika vázána a ústavním pořádkem České republiky.

Evropská unie svým členským státům neukládá povinnost zavést v národních právních řádech ochranu oznamovatelů v obecné rovině žádným právním předpisem.

Zavedení ochrany oznamovatelů je plně v souladu s mezinárodními závazky, kterými je Česká republika vázána, neboť naplňuje vybraná ustanovení několika mezinárodních dokumentů. Konkrétně je možno uvést:

- **čl. 33 Úmluvy Organizace spojených národů proti korupci** (vyhlášené sdělením MZV č. 105/2013 Sb.m.s.), podle které „Každá smluvní strana zváží, zda do vnitrostátního právního systému zahrne odpovídající opatření na ochranu proti neoprávněnému zacházení s jakoukoli osobu, která v dobré víře a z dostatečných důvodů sdělí příslušným orgánům jakékoli skutečnosti týkající se trestných činů stanovených v souladu s touto Úmluvou.“ (čl. 33).
- **čl. 9 Občanskoprávní úmluvy Rady Evropy o korupci** (vyhlášené sdělením MZV č. 3/2004 Sb.m.s.), podle které „Každá smluvní strana zajistí ve svém vnitrostátním právu přiměřenou ochranu proti neoprávněným sankcím vůči zaměstnancům, kteří měli dostatečné důvody k podezření z korupce a oznámili své podezření v dobré víře odpovědným osobám nebo úřadům.“ (čl. 9).
- **čl. 22 Trestněprávní úmluvy Rady Evropy o korupci** (vyhlášené sdělením MZV č. 43/2009 Sb.m.s.), podle které „každá smluvní strana přijme taková legislativní a jiná opatření, která budou nutná k zajištění účinné a přiměřené ochrany pro ty, kteří oznamují trestné činy uvedené v člancích 2 až 14, nebo ty, kteří jinak spolupracují s orgány činnými v trestním řízení“ (čl. 22 písmeno a).

Navrhovaná úprava je plně v souladu s ústavním pořádkem České republiky.

5) Předpokládaný hospodářský a finanční dosah

Z dosavadních (zejména vládních) analýz vyplývají následující náklady a přínosy:

a) Předpokládané náklady

- Odměny ze státního rozpočtu na oznamovatele: při reálném počtu asi 10 oznámení za rok při teoretické odměně v maximální výši se očekává výdaj necelých 5 mil. Kč ročně;

- administrativní činnost spojená s přijímáním oznámení (za současného uvážení řádově desítek případů ročně, reálně ještě méně) – náklady na evidenci jednoho případu 25 000 Kč ročně, tz. při reálném počtu 10 oznamovatelů za rok se očekává výdaj 250 000 Kč ročně;
- náklady na vytvoření anonymizačního informačního systému cca 200 až 300 tis. Kč.
- náklady spojené s ochranou oznamovatelů – náklady s tím spojené budou kompenzovány snížením výnosů ze snížení korupce a jiné finanční kriminality;
- náklady spojené se šikanózními návrhy budou minimální – nicméně lze předpokládat, že v prvních několika letech účinnosti právní úpravy dojde k výskytu těchto případů; očekává se však, že tyto náklady budou rovněž kompenzovány úsporou plynoucí ze snížení korupčního a dalšího protiprávního jednání.

b) Předpokládané přínosy

- Přínos pro podnikatele (konkurenceschopnost) je též zřejmý. Zajištěním ochrany oznamovatelů se předpokládá vyšší míra objasněnosti (nejen) korupčních případů a případů manipulace s veřejnými zakázkami, ale také případně snížení této kriminality. Tím by mělo dojít ke zvýšení důvěryhodnosti České republiky na mezinárodním poli, což by mělo mít odraz ve větším zájmu zahraničních investorů o Českou republiku. Snížení této trestné činnosti je významné i vnitrostátně pro pocit jistoty, bezpečí, zachování a podpory řádného podnikání;
- přínos pro spotřebitele je značný. Např. snížením korupce a manipulace veřejných zakázek by mohlo dojít ke zlevnění služeb a výrobků, do jejichž ceny se promítá hodnota úplatků a zvýšení cen veřejných zakázek;
- konečně, nad rámec přínosů plynoucích z omezení korupčního jednání, je třeba ještě zmínit, že zavedení právní úpravy whistleblowingu bude mít účinek na prezentaci ČR v zahraničí – neboť jde o obecně uznávané protikorupční opatření, jehož zavedení u nás bude pozitivně vnímáno na mezinárodní úrovni.

c) Vyhodnocení nákladů

Dopad na státní rozpočet či na rozpočty územních samosprávných celků (resp. na ostatní veřejné rozpočty) bude zanedbatelný. Pouze v případě, že nastane soudní spor a zaměstnavatel (tedy často orgán veřejné moci) spor prohraje, bude muset nahradit škodu či mu bude uložena zvýšená náhrada škody. Administrativní náklady spojené s průběhem řízení jsou kompenzovány snížením výnosů ze snížení korupce a jiné finanční kriminality a narovnání podmínek přístupu k moci veřejné a výše uvedenými úsporami.

Celkově lze očekávat, že při redukci latentní finanční kriminality a při započítání prevence kriminality bude zákon pro státní rozpočet, rozpočty krajů a obcí přínosem.

Zvláštní část

K § 1

Účelem tohoto ustanovení je stanovit předmět úpravy zákona. Účelem zákona je poskytnout ochranu nejen oznamovatelům v pracovním poměru a státním zaměstnancům ve státní službě, ale i příslušníkům bezpečnostních sborů a vojákům z povolání.

Účelem tohoto ustanovení je vymezit vztah ke zvláštním právním předpisům, které upravují povinnost mlčenlivosti. Jde zejména o zákon č. 412/2005 Sb., o ochraně utajovaných informací a o bezpečnostní způsobilosti. U smluvní povinnosti mlčenlivosti se za porušení této povinnosti nepovažuje jednání oznamovatele podle tohoto zákona.

K § 2

Účelem tohoto ustanovení je definovat základní pojmy pro účely tohoto zákona.

K § 3

Účelem tohoto ustanovení je další možnost ochrany oznamovatele trestného činu, který bude oprávněn využít buď možnosti institutu chráněného oznamovatele anebo institutu anonymního oznámení. Pokud oznamovatel využije institutu anonymního oznámení, bude také, po splnění zákonných podmínek, oprávněn využít institutu ochrany podle § 5 tohoto zákona.

Navrhovaným ustanovením se doplňuje nový „komunikační kanál“ (de facto anonymní e-mailová schránka či služba založená na podobné bázi) mezi státním zástupcem/policejním orgánem a oznamovatelem, kde bude ze zákona zajištěno utajení totožnosti oznamovatele. Služba by měla umožnit následnou komunikaci s oznamovatelem, což může vést i k tomu, že oznamovatel z vlastní vůle vystoupí z anonymity a napomůže řádnému prošetření případu jako svědek. Státní zástupce/policejní orgán bude při vyřizování podnětu postupovat stejně jako při jakémkoliv jiném podání.

Tento systém (služba) je tedy zaměřen na potenciální zvýšení ochoty oznamovatelů trestných činů činit příslušná podání.

Využívat tento systém bude oprávněn pouze oznamovatel ve smyslu tohoto zákona, tedy osoba v pracovním nebo služebním poměru.

Oznamovatel v zaměstnání však bude oprávněn prostřednictvím tohoto systému podat trestní oznámení na jakýkoliv trestný čin (tedy nejen na trestný čin, za který se poskytuje ochrana). Důvodem je snaha zvýšit ochranu těchto oznamovatelů u všech trestných činů.

Pokud státní zastupitelství dojde k závěru, že oznamovatel splňuje podmínky ochrany, zejména, že se jedná o trestný čin, za který se poskytuje ochrana, tak na to oznamovatele upozorní: ten pak může vystoupit z anonymity a může požádat jako každý jiný občan o status chráněného oznamovatele. Standardně se potom vydá předběžné opatření a následně pak rozhodnutí o statusu chráněného oznamovatele. Účelem této úpravy je přispět k tomu, aby také anonymní oznamovatel vystoupil z anonymity a svědčil v trestním řízení. To přispěje k jeho ochraně tam, kde je na tom největší společenský zájem, tedy zejména u trestných činů v oblasti korupce a jiné finanční kriminality.

K § 4

Zákon definuje, na které oznámené trestné činy se zákon vztahuje. Byly vybrány zejména trestné činy v oblasti finanční kriminality a korupčního charakteru, dále trestné činy v oblasti veřejných zakázek, legalizace výnosů z trestné činnosti apod.

Kromě těchto trestných činů jsou v zákoně zahrnuty i některé další, které se mohou na některých pracovištích vyskytnout a které mají vysokou společenskou nebezpečnost: např. u často diskutovaného ohrožování zdraví závadnými potravinami panuje u zaměstnanců značná neochota tyto trestné činy oznamovat. Podobně i u pohlavního zneužívání, znásilnění a sexuálního nátlaku je společensky dán zvýšený zájem na oznamování těchto trestných činů, vyskytujících se na některých pracovištích.

K § 5

Účelem toho ustanovení je upravit institut chráněného oznamovatele zejména po stránce jeho ochrany – oznamovatel je oprávněn požádat příslušného státního zástupce o status chráněného oznamovatele. O tento status může požádat až po podání trestního oznámení.

Účelem vydání předběžného opatření je zamezit časové prodlevě mezi vlastním rozhodnutím a podáním žádosti oznamovatele, ve které by mohly být vůči oznamovateli činěny šikanózní právní úkony ze strany zaměstnavatele. Toto rozhodnutí poskytuje chráněnému oznamovateli stejnou ochranu jako rozhodnutí ve věci samé. Bude se vztahovat i na původně „anonymního oznamovatele“ podle § 3 odst. 1.

Státní zástupce, coby osoba rozhodující o žádosti, je navržena proto, že má nejširší možnosti užití prostředků k prověření žádosti oznamovatele. Státní zástupce bude vzhledem k oznamovateli postupovat podle správního řádu a přizná mu postavení chráněného

oznamovatele, pokud oznamovatel jednal v dobré víře. Účelem přiznání statusu chráněného oznamovatele ze strany státního zástupce je zabránění možnému zneužití tohoto institutu.

Za další (již existující) právní pojistku proti možnému zneužití tohoto institutu lze označit ust. § 345 trestního zákoníku o křivém obvinění.

Za další pojistku proti zneužití tohoto institutu se navrhuje explicitní ustanovení o zrušení statusu chráněného oznamovatele rozhodnutím státního zástupce, pokud vyjde najevo, že oznamovatel nejednal v dobré víře nebo nesplňuje další podmínky tohoto zákona; toto rozhodnutí musí být chráněnému oznamovateli doručeno bez zbytečného odkladu.

Podle návrhu zákona se rozhodnutí o přiznání statusu chráněného oznamovatele doručuje pouze oznamovateli. Důvodem je zabránění dekonspirace utajeného vyšetřování v případě nasazení např. odposlechové techniky.

Postavení chráněného oznamovatele může být ukončeno i na základě oznámení chráněného oznamovatele o vzdání se této ochrany, skončením pracovního či služebního poměru ze strany zaměstnance, kdy tato ochrana již pozbývá smysl nebo uplynutím lhůty 12 měsíců po pravomocném skončení trestního řízení. V takovýchto případech zaniká i pracovněprávní či služebněprávní ochrana zaměstnance podle zvláštních zákonů.

K § 6

Účelem tohoto ustanovení je zajistit, že vůči oznamovateli nebudou konány šikanózní právní úkony ze strany zaměstnavatele jako např. výpověď, přeložení apod. Ke všem těmto úkonům bude nutný předchozí souhlas krajské pobočky Úřadu práce učiněný ve správním řízení. K těmto právním úkonům dá Úřad práce souhlas jen tehdy, jestliže k nim nedošlo v důsledku trestního oznámení oznamovatele. Zákoník práce a zákony o služebních poměrech tyto úkony dále specifikují.

K § 7

Účelem poskytnutí náhrady za ztrátu příjmu a náhrady za nemajetkovou újmu je kompenzovat finanční ztrátu zaměstnanci, který se v důsledku svého (v dobré víře podaného) trestního oznámení, dostane do tíživé životní situace ztrátou zaměstnání, prakticky jen v důsledku porušení zákona ze strany zaměstnavatele.

Stanovení finančního limitu u náhrady za ztrátu příjmu má za cíl zabránit nadměrnému využívání této kompenzace. Ze stejného důvodu je omezena i výše náhrady nemajetkové újmy.

Podobně jako u ztráty zaměstnání se ze stejných důvodů navrhuje náhrada za ztrátu příjmu – tedy za případný snížený příjem, pokud je zaměstnanec převeden na jinou práci (podobná ochrana je navržena i u služebních poměrů).

I u těchto náhrad bude platit standardní ustanovení § 4 písm. d) zákona č. 586/1992 Sb., o daních z příjmů, podle kterého přijatá náhrada nemajetkové újmy je osvobozena od daně z příjmu. Naproti tomu se osvobození nevztahuje na náhradu za ztrátu příjmu – bylo by nespravedlivé, aby vlastní náhrada u zaměstnance byla vyšší, než vlastní příjem (který je řádně zdaňován).

K § 8

Jestliže bude chráněný oznamovatel utajeným svědkem podle trestního řádu, náhrada mu nebude poskytnuta, a to zejména z těchto důvodů:

- Samotné utajení svědka by mělo být zcela dostatečnou ochranou a šikanózní pracovně právní úkony vůči chráněnému oznamovateli by tudíž neměly nastat.
- Přiznání náhrady utajenému svědkovi podle správního řádu by bylo problematické a ohrozilo by to účel tohoto utajení.

Proces rozhodování bude probíhat ve správním řízení podle správního řádu, který mimo jiné garantuje i možnost užití standardních opravných prostředků.

K § 9

V případě přiznání a vyplacení náhrady za ztrátu příjmu bude Ministerstvo financí oprávněno požadovat a případně soudně vymáhat na zaměstnavateli chráněného oznamovatele úhradu vyplacených náhrad, pokud jednání zaměstnavatele bude podle § 6 odst. 2 nebo 6 neplatné.

Podobně to platí i u přiznání a vyplacení náhrady za nemajetkovou újmu, kterou bude Ministerstvo financí oprávněno požadovat a případně soudně vymáhat na tom, kdo jí způsobil. To může být i osoba odlišná od zaměstnavatele.

Kromě finančních důvodů je spravedlivé, aby případnou újmu nahradil ten, kdo jí způsobil.

K § 10

Za účelem srozumitelnějšího výkladu zákona je vysvětlen pojem zaměstnavatele zjevným způsobem tak, že se zákon vztahuje i na zaměstnance ve státní službě, bezpečnostní sbory a na vojáky z povolání.

K § 11

Za účelem ochrany oznamovatelů – vojáků z povolání, je třeba novelizovat zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění pozdějších předpisů. Jde o změny odpovídající analogicky navrženým změnám v zákoníku práce: K právnímu úkonu vůči chráněnému oznamovateli – vojáku z povolání bude zapotřebí souhlasu Úřadu práce (krajské pobočky Úřadu práce příslušné podle místa výkonu služby vojáka).

1. Do § 2 se navrhuje vložit generální klauzuli, podle které voják nesmí být postihován, znevýhodňován nebo vystaven nátlaku proto, že je oznamovatelem trestného činu.
2. V § 9 odst. 2 je ochrana před zneužitím institutu dočasného zproštění výkonu služby ze strany zaměstnavatele.
3. V § 13 se navrhuje ochrana před šikanózním pověřením výkonem služby v jiném služebním zařazení.
4. V § 15 je analogicky upraveno odvelení vojáka (chráněného oznamovatele).
5. Podobně v § 16 je za stejným účelem změna ustanovení o přeložení.
6. Podobně jako v zákoníku práce je i zde navržen v § 20 zákaz propuštění vojáka z povolání, který je chráněným oznamovatelem. Zákaz propuštění ze služebního poměru se však nebude vztahovat na důvody propuštění, které šikanování prakticky neumožňují; jde tedy o případy propuštění z důvodů uvedených v § 19 odst. 1 písm. a) až c), f), g), i) až l), tedy kdy voják:
 - dosáhl důchodového věku stanoveného pro muže podle zvláštního právního předpisu,
 - splnil podmínky nároku na starobní důchod podle zvláštního právního předpisu, přičemž dosáhl důchodového věku stanoveného pro muže podle zvláštního právního předpisu,
 - přestal být ze zdravotních důvodů způsobilý vykonávat službu v dosavadním služebním zařazení, s výjimkou zdravotních důvodů souvisejících s těhotenstvím, nebo podle zvláštního právního předpisu není způsobilý pro další výkon služby v dosavadním služebním zařazení a není pro něho jiné služební zařazení,
 - byl pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody,
 - byl pravomocně odsouzen pro trestný čin a jeho setrvání ve služebním poměru by ohrozilo vážnost ozbrojených sil,

- se v rozporu se zákonem stal členem politické strany, politického hnutí nebo odborové organizace,
- vykonává výdělečnou činnost bez souhlasu služebního orgánu nebo činnost odpovědného zástupce podle zvláštních právních předpisů, je členem statutárních nebo kontrolních orgánů právnických osob, které provozují podnikatelskou činnost, s výjimkou členství ve statutárních nebo kontrolních orgánech nestavebních bytových družstev zřízených ke správě bytového fondu, a právnických osob a organizačních složek státu, jejichž zřizovatelem nebo zakladatelem je ministerstvo nebo jiný správní úřad,
- podal žádost o propuštění ze služebního poměru,
- pominuly důvody přerušení služebního poměru podle § 11 (tedy přerušení služebního poměru po dobu výkonu funkcí nebo výkonu trestu odnětí svobody) a voják ve služebním poměru nepokračuje (podle § 12 odst. 2).

K § 12

Účelem těchto změn je chránit příslušníka (chráněného oznamovatele) ve služebním poměru podle zákona č. 361/2003 Sb., o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů před šikanováním, takto:

1. V § 25 jde o případ zákazu převedení příslušníka, který je chráněným oznamovatelem, na jiné služební místo ve stejné služební hodnosti bez souhlasu tohoto příslušníka nebo bez předchozího souhlasu Úřadu práce (krajské pobočky Úřadu práce příslušné podle místa výkonu služby příslušníka). Uvedené bude obsahovat nejvíce případů, které umožňují jeho šikanování.
2. V § 26 se zakazuje bez předchozího souhlasu příslušného Úřadu práce převést příslušníka na jiné služební místo v jiné služební hodnosti na základě negativního služebního hodnocení.
3. V § 40 se zakazuje bez předchozího souhlasu Úřadu práce zprostit výkonu služby příslušníka na dobu, po kterou je důvodně podezřelý ze spáchání přestupku, kázeňského deliktu nebo jiného jednání, které má znaky přestupku nebo jiného správního deliktu.
4. V § 42 se zakazuje propustit příslušníka bez předchozího souhlasu Úřadu práce v případech, kdy by mohl být nejvíce šikanován svým zaměstnavatelem, konkrétně v případech:
 - porušení služebního slibu podle § 42 odst. 1 písm. d),

- uložení kázeňského trestu odnětí služební hodnosti podle § 42 odst. 2 písm. e),
 - pozbytí způsobilosti k výkonu služby podle posudku psychologa podle § 42 odst. 1 písm. j),
 - uplynutí doby podle § 32 odst. 2 (tedy doby, po kterou může být příslušník v záloze pro přechodně nezařazené) a důvod pro zařazení do zálohy pro přechodně nezařazené nepominul – podle § 42 odst. 1 písm. l),
 - zániku platnosti osvědčení příslušníka zpravodajské služby pro seznamování se s utajovanými informacemi (je-li osobou určenou ke styku s utajovanými informacemi, a nelze jej ustanovit na jiné služební místo, a to ani po 1 roce zařazení v záloze pro přechodně nezařazené).
5. V § 77 se vkládá generální klauzule, podle které bezpečnostní sbor nesmí postihovat, znevýhodňovat nebo vystavovat nátlaku příslušníka jen proto, že je oznamovatelem trestného činu.
 6. V § 186 je ochrana před zneužitím institutu řízení o kázeňském přestupku ze strany zaměstnavatele.
 7. V § 209 se jedná o legislativně technické změny ve vazbě na § 42.
 8. V § 209 se jedná o legislativně technické změny ve vazbě na změnu § 186.

Účelem výše uvedených ustanovení je zabránit neoprávněnému postihu oznamovatele trestného činu, který je členem bezpečnostního sboru.

K § 13

Novela zákoníku práce má za účel chránit oznamovatele trestných činů před šikanováním na pracovišti:

1. Do § 16 zákoníku práce se vkládá generální klauzule, podle které zaměstnavatel nesmí postihovat, znevýhodňovat nebo vystavovat nátlaku zaměstnance proto, že je oznamovatelem trestného činu. Toto ustanovení se navrhuje včlenit do části první, hlavy čtvrté, které jinak upravuje otázku rovného zacházení a zákazu diskriminace. Nepůjde však o druh zákazu diskriminace podle antidiskriminačního zákona, ale o zvláštní právní úpravu. Účelem je tedy zabránit všem způsobům možného šikanování zaměstnance v souvislosti s jím podaným oznámením o trestné činnosti zaměstnavatele.

2. Účelem změny § 41 je, aby zaměstnanec (chráněný oznamovatel) nemohl být šikanózně převeden na jinou práci bez svého souhlasu nebo bez souhlasu Úřadu práce (krajské pobočky Úřadu práce příslušné podle místa výkonu práce zaměstnance).
3. Zákon explicitně zabraňuje šikanování oznamovatele formou výpovědi: navrhuje se proto novelizovat § 53 zákoníku práce o zákaz výpovědi ze strany zaměstnavatele – zakazuje se podat zaměstnanci výpověď v době, po kterou je uznán chráněným oznamovatelem podle zákona o ochraně oznamovatelů trestných činů před neoprávněným postihem ze strany zaměstnavatele, pokud k tomu nedá předchozí souhlas Úřad práce.
4. Účelem změny § 54 je legislativně technická vazba na změnu § 53.
5. Ze stejných důvodů a za stejných podmínek jako u zákazu výpovědi podle § 53 se v § 55 zaměstnavateli zakazuje okamžitě zrušit pracovní poměr zaměstnanci (chráněnému oznamovateli) bez předchozího Úřadu práce (krajské pobočky).
6. Jde o legislativně technickou vazbu na změnu § 41.
7. Podobně se navrhuje zabránit šikanování chráněného oznamovatele za využití překážek na straně zaměstnavatele.
8. Jde o legislativně technickou vazbu na změnu § 16.

K § 14

Účelem novely zákona č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky, je rozšířit působnost Úřadu práce o instituty určených na ochranu oznamovatelů podle zákona na ochranu oznamovatelů trestných činů před neoprávněným postihem ze strany zaměstnavatele.

K § 15

Novela zákona č. 234/2014 Sb., o státní službě, ve znění pozdějších předpisů má za účel chránit i státní zaměstnance (podobně jako zaměstnance podle zákoníku práce) takto:

1. Analogicky jako v zákoníku práce je účelem této změny zabránit šikanóznímu přeložení státního zaměstnance (chráněného oznamovatele) podle § 47 zákona o státní službě.
2. Navrhuje se doplnit § 72 o zákaz ukončení služebního poměru zaměstnance (chráněného oznamovatele) ze strany služebního orgánu bez předchozího souhlasu Úřadu práce v případech negativního služebního hodnocení, nesplnění předpokladu potřebného pro výkon služby nebo z důvodu uplynutí doby, po kterou byl státní zaměstnanec zařazen mimo výkon služby z organizačních důvodů. I nadále však bude

možné ukončit služební poměr, pokud zaměstnanec nebude splňovat podmínku občanství podle § 72 odst. 1 písm. a) zákona o státní službě. Důvodem této změny je skutečnost, že ustanovení § 72 skýtá široké možnosti šikanovat oznamovatele trestných činů.

3. Návrh zákona navrhuje zabránit zneužití kárného opatření podle § 89, které v krajním případě může vést až k propuštění ze služební poměru.
4. Změna § 98 má za účel rozšířit obecnou ochranu oznamovatelů trestných činů v zákoníku práce i na služební poměr státních zaměstnanců.

K § 16

Navrhuje se, aby zákon nabyl účinnosti prvním dnem třetího kalendářního měsíce po dni jeho vyhlášení, s výjimkou § 3, který nabývá účinnosti prvním dnem desátého kalendářního měsíce následujícího po dni jeho vyhlášení.

Účelem obecného odložení účinnosti je nutnost připravit Úřady práce na tento zákon. Účelem dalšího odložení účinnosti týkající se § 3 je nutnost vytvořit dostatečný časový prostor pro vybudování anonymizačního systému.